

DOĞU BATI MİMESİSİ: AUERBACH TÜRKİYE'DE

G. Didem ÖNAL

Khas Bilgi merkezi referans hizmetleri

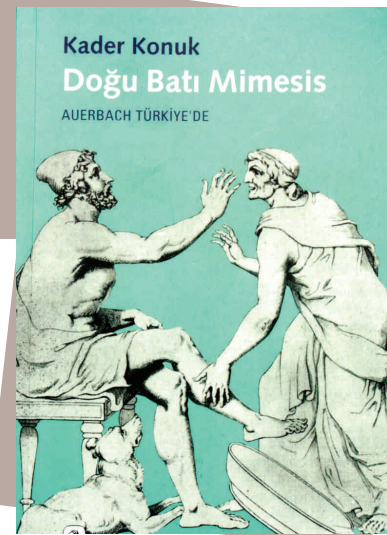
Kader Konuk'un 2010 yılında İngilizce olarak Standford Üniversitesi tarafından yayımlanan "East West Mimesis: Auerbach in Turkey" adlı kitabının Türkçe baskısı Mart ayında "Doğu Batı Mimesis: Auerbach Türkiye'de" adıyla raflardaki yerini aldı. Kitapta, Modern Türk Kimliğinin yalnızca Kemalist kadrolar tarafından kurulmadığını, Nazi zulmünden kaçıp ülkeye gelen Alman-Yahudi sığınmacıların, yani Türkiye toplumu içerisindeki ayrıcalıklı yabancıların bu kimliğin inşasında önemli bir rol oynadığını öne sürüyor.

"Doğu Batı Mimesis: Auerbach Türkiye'de"nin merkezinde 1936'da Almanya'yı terk edip İstanbul Üniversitesi'nin yeni kurulan Yabancı Diller Okulu'nun başına gelen Erich Auerbach ve bu dönemde yazdığı çığır açıcı eseri "Mimesis: Batı Edebiyatında Gerçekliğin Temsili" yer alıyor.

Mustafa Kemal Atatürk başkanlığındaki hükümet, değişimin gerekli olduğunu belirleyerek, kültürel ve siyasi alanda radikal reformlar yapma düşüncesini benimsemiştir. Dolayısıyla hızlı bir değişimin nasıl gerçekleşeceği ve fikir edinmek için nerelere bakılacağı sorularıyla karşı karşıya kalmıştır. Milli Eğitim Bakanları Reşit Galip (1932-1933) ve Hasan Âli Yücel'in (1939-1946) de aralarında bulunduğu reformcular uygulanmış modelleri inceleyerek, bu maddeleri aşırı taklitçiliğe kaçmadan uygulamanın yollarını aramışlardır. Kitap, eğitimi laikleştirmeye yönelik reforma (1933) ve çok sayıda Batı klasiğini modern Türkçe'ye çevirerek yayımlanması bakımından eğitim ve kültür hayatı üzerinde büyük bir etkisi olan Tercüme Bürosu'nun kurulmasını sağlayan hümanist reformlara odaklanıyor.

Müslümanlar'ın hakim olduğu bir topluma sığınan Auerbach gibi hümanist bilim insanlarının düştükleri müşkül durum anlatılırken metin ilerledikçe bir yanda bu insanları faşist Almanya'dan kovan, diğer yanda da Türkiye'de bir kültürel yenilenme programı için işlevsel hale getiren kuvvetler görülüyor.

Doğu Batı Mimesis temelde iki soruyu ele alıyor: Auerbach'ın İstanbul'da olmasının Mimesis'in yazılmasını nasıl şekillendirdiği ve Mimesis'in İstanbul'u anlamak için bize nasıl yardımcı olabileceği.



Fotoğraf: Özgür ÇOBAN

GİRİŞ

Yazar kitabın giriş bölümünde konuyu ele alırken "Daha kapsamlı bir yaklaşımı benimsiyorum, Mimesis'deki Türkiye'yi bulmaya çalışmakla sınırlı kalmıyorum; bilakis Mimesis'i Türkiye bağlamında okurken Auerbach'ın eserini hem Türkiye'yi hem de genel olarak Doğu-Batı ilişkilerini anlama bakımından verimli bir şey haline getirmeye hedefliyorum" sözleriyle açıklıyor.

1. BÖLÜM

Yazar birinci bölümde Auerbach'ı sürgün öncesi çalışmalarını tarih felsefesi tartışmaları bağlamında ele alıyor. Auerbach'ın hümanist dünya görüşünü çağdaşları Walter Benjamin ve Victor Klemperer'in dünya görüşleriyle karşılaştırıyor.

2. BÖLÜM

Türk Hümanizmi'nin ayırt edici özelliklerine odaklanırken Türk reformcuların Klasik Batı bilimine dayanan eğitim sistemini geliştirmek için Rönesans modelini esas aldıklarını gösteriyor.

3. BÖLÜM

Sahicilik ve sahtecilik mecazları analiz ediliyor. Benimseme ve asimilasyonla ilgili kaygıların, Türk ve Alman Yahudilerin statülerini farklı şekilde etki ettiği iddia ediliyor.

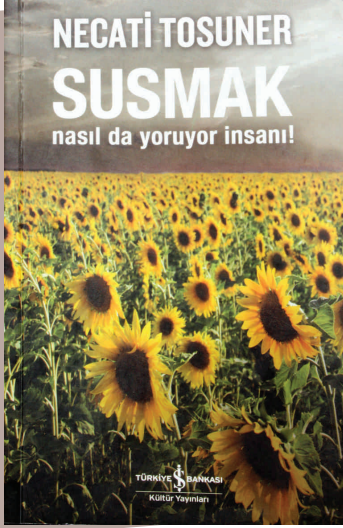
4. BÖLÜM

Almanya Konsolosluğu'nun arşivindeki daha önce keşfedilmemiş belgelere, Spitzer ile Auerbach'ın daha önce yayımlanmamış mektuplarına, üniversite yazışmalarına ve İstanbul'un ilk filoloji dergilerine yer veriliyor.

5. BÖLÜM

Bir yazar olarak Auerbach'ın özgünlüğüne ilişkin üç genel geçer açıklama ele alınıyor.

Doğu Batı Mimesis: Auerbach Türkiye'de, edebiyat eleştirisi kavramlarıyla Türkiye'nin kültürel tarihini ele alırken Doğu Batı ilişkilerine ait incelemelere de yeni bir boyut getiriyor.



Fotograf: Özge ÇOBAN

**Kendini kandırmak
da bir özgürlük olmalı,
- kendinden seçimli.**

Yazarlık yaşamında 1978 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü, 1997 Haldun Taner Öykü Ödülü, 1999 Sait Faik Hikaye Armağanı, 2008'de Atilla İlhan Roman ödülü gibi pek çok ödüle sahip olan Necati Tosuner "Susmak nasıl da yoruyor insanı!" adlı son kitabıyla okurlarıyla bir kere daha buluşuyor.

Öykülerinde ve romanlarında, toplumsal sorunların kendisinde yarattığı dışlanmışlığın, sevgisizliğin bunalımlarını dile getiren sanatçı, bu yapıtında da aynı şiirsel dille duygu ve düşüncelerini iç monologlar halinde anlatıyor. Susmak, aslında belli bir konunun anlatımı değil. Kitap, hepimizin yaşadığı olayların, toplumsal acıların, sanatçının düşünsel dünyasındaki derin izlerini yansıtıyor. Bu izler; yaşanan acılara, ölümlere, sürgünlüklere, insanın insana eziyetine, mayın patlağı bedenlere, yanmış lastik kokusunu güzel bulan çocukluğa ait.

"İnsanın insana ettikleri ortak insanlık tarihi, "Sözde" demeye çekinilir oldu ama sözde kardeşlik tarihi. Şunu hiç kimse bilemez: Nedir işkenceyi yapanın mutluluğu?.. Görev. Buyruk. Tamam, senin işin de bu, mu?... Bu, iş mi?.. Vicdan olsa... Görev gereği. Kendine biçilen görev gereği. Sen yapmazsan kime yapar onlar, diye... İslata ıslata ya da -o kadar hiç de sakınmadan- kuru kuruya. Sen bunu görmedin. Ölsen iyi.

Ölsen iyi...

Mayın patladığı kollar... yüzler... ayaklar... bacaklar...

Dere kıyıları.

Yüceltilmiş tabutlar.

Hâlâ kuş uçmuyor yakılmış köylerin oradan.

Sürgünler.

Çaresizlik.

Ağtlar.

Yürek yangınları.

Yanmış lastik kokusunu güzel bulan bir çocukluk.

Dağların dili olsa da bir sorsa...

Bu, kimin işine yaradı bu?..." derken bütün bunların anlamsızlığını ya da anlamını sorguluyor yazar.

Biçimsel olarak her biri özenle seçilmiş sözcükler, yarım bırakılmış kısa cümleler, kesik anlatımlardan oluşan roman, içerik olarak da karamsar bir hesaplaşma; örneğe "Gözlerini yumunca gördüğün karanlık bile tam karanlık sayılmaz. Evet, gözlerini yumunca gördüğün karanlıktan bile daha karanlığı var. Gözlerini açınca unutmaya çalıştığınız o karanlık."

Tosuner, 50 yıllık yazarlık yaşamını geride bırakmış olmanın getirdiği birikimle oluşturduğu Susmak'ta, kapakta yer alan güneş yüzünü dönen ayçiçeklerinin fotoğrafı dışında, hiçbir umut kırıntısını barındırmıyor.

**SUSMAK,
NASIL DA
YORUYOR İNSANI**